

TOHID MƏMMƏDOV
AMEA-nın A.A.Bakıxanov adına tarix İnstitutunun
“Azərbaycan Beynəlxalq Əlaqələri”
Tarixi Şöbəsinin Disertantı
e-mail: tohid.mamedov@mail.ru

BEYNƏLXALQ POLİS TƏŞKİLATI İNTERPOL VƏ AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ İNTERPOL SİSTEMİNDƏ FƏALİYYƏTİ

Açar sözlər: Azərbaycan, İnterpol, cinayət, Milli Mərkəzi Biro

Ключевые слова: Азербайджан, Интерпол, преступление, Национальное Центральное Бюро

Key words: Azerbaijan, Interpol, the crime, the National Central Bureau

Bu gün Azərbaycan dövlətçiliyinin cinayətkar qəsdlərdən qorunması, ictimai - siyasi sabitliyin tam bərqərar olması, kriminogen durumun, sabitliyin, vətəndaşların təhlükəsiz yaşamaq hüququnun təminatı baxımından daxili işlər orqanlarının üzərinə mühüm vəzifələr düşür. Daxili işlər nazirliyi və onun ayrı-ayrı strukturları, bu məsul vəzifənin öhdəsindən yüksək peşəkarlıqla gəlməklə yanaşı, cinayətkarlığın bütün forma və təzahürlərinə qarşı əzmkar mübarizə aparmış, insanların qanunla qorunan hüquq və mənafələrinin müdafiəsi sayəsində geniş missiyalı fəaliyyət göstərmişdir. Milli dövlətçiliyin, insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının etibarlı müdafiəsinə çevrilən, cinayətkarlıqla mübarizə sahəsində geniş tədbirlər həyata keçirən daxili işlər orqanları üzərinə düşən şərəfli missiyanı Ümumilli Liderimiz Heydər Əliyev 1993-cü ildə xalqın təkidli tələbi ilə hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra, polisə nüfuzunu yüksəltmək, onu xalqın və dövlətin etibarlı müdafiəçisinə çevirmək istiqamətində səylə çalışmış, daxili işlər orqanları əməkdaşlarının qarşısında yeni vəzifələr müəyyənləşdirmişdir. Hələ 1994-cü ilin aprel ayında DİN-də keçirilən müşavirədə daxili işlər orqanlarının fəaliyyətində keçmişdə yol verilmiş nöqsan və çatışmazlıqlar qeyd olunmuş, onların tez bir zamanda aradan qaldırılması, cinayətkarlıqla mübarizə tədbirlərinin gücləndirilməsi ciddi tələb kimi qarşıya qoymuşdur.

Ulu öndərimiz Heydər Əliyev dövlətin və vətəndaşların təhlükəsizliyinin keşiyində dayanan asayiş keşikçilərinin fəaliyyətinə xüsusi diqqət və qayğı, eyni zamanda tələbkarlıqla yanaşması dövrün neqativ reallıqlarından irəli gəlirdi. Ötən əsrin 90-cı illərin əvvəllərində ictimai həyatın ən müxtəlif sahələrində özünü göstərən kaos və anarxiya, qanunculuq və hüquq qaydalarının zəifləməsi, cinayət hadisələrinin kəskin artması, silahlı qruplaşmaların çövlan etməsi, vətəndaşların təhlükəsiz yaşamaq hüququnun pozulması məhz daxili işlər orqanları rəhbərliyinin yarıtılmaz fəaliyyətinin nəticəsi idi. Daha acınacaqlı bu idi ki, polis nəyin ki baş verən cinayətlərin qarşısını almır, əksinə, özündə insanların həyat və fəaliyyətinə qarşı böyük təhlükə mənbəyi kimi çıxış edirdi. Başdan ayağa qədər korrupsiyaya bulaşmış daxili işlər orqanlarındakı müəyyən qüvvələr hakimiyyət uğrunda mübarizə aparır, silahlı qarşıdurmalara şərait yaradırdılar. AXC-Musavat iqtidarı dövründə DİN-dəki özbaşınalıq, ikrah doğuran hərəkətlərə yol verməsi, ikqat siyasətləşməsi, habelə jurnalistlərə, müxalifət nümayyəndələrinə qarşı zor işlətməsi faktları cəmiyyətdə daxili işlər orqanlarını tamamilə nüfuzdan salmışdır.

Tarix və onun problemləri, № 4 2012

Umummilli Liderimiz Heydər Əliyev yuxarıda qeyd etdiyimiz 1994-cü ilin aprelində DİN-də keçirilən müşavirə zamanı bildirmişdir ki, daxili işlər orqanlarında özünü göstərən neqativ hallar məhz rəhbər şəxslərin səriştəsizliyi, vəzifə səlahiyyətlərinə məsuliyyətsiz yanaşmaları, şəxsi maraqların dövlət mənafeələrindən üstün tutmalar ilə bağlıdır. Bu barədə ulu öndərimiz vəziyyətdən çıxış yolunu məhz kadr dəyişikliyinə görə peşəkarlığı və yüksək idarəçilik keyfiyyəti ilə seçilən cənab Ramil Usubova etimad göstərmişdir. Bu təyinatdan sonra qısa müddətdə daxili işlər orqanlarında sağlam abu hava yaranmış, Azərbaycan polisinin şərəfli adı tədricən özünə qayıtmış, vətəndaşların öz polisinə inamı bərpa olunmuşdur. Həyata keçirilən islahatlar nəticəsində DİN-də bir sıra yeni strukturlar yaranmış, cinayətkarlıqla mübarizə tədbirlərinin müasir tələblər səviyyəsində qurulması, bu sahədə hüquqi bazanın yaradılması məqsədilə "polis haqqında", "cinayət-axtarış" tədbirləri haqqında və digər qanunlar qəbul olunmuşdur, habelə DİO-ları əməkdaşlarının sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılması istiqamətində bir sıra mühüm addımlar atılmışdır. Daxili işlər orqanlarında həyata keçirilən islahatlar eyni zamanda cinayətkarlıqla mübarizə sahəsində mühüm addımların əldə olunması baş vermiş, polisin Dövlət və vətəndaşların təhlükəsizliyində rolu artmışdır [1, №187(4411)].

Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra bütün sahələrdə olduğu kimi, cinayətkarlıqla mübarizə sahəsində də, dünyaya inteqrasiya etmişdir. Azərbaycan hal-hazırda dünyanın mötəbər təşkilatlarının üzvüdür və dünya dövlətləri ilə cinayətkarlığa qarşı mübarizə aparmaq üçün, çoxsaylı müqavilələr bağlamışdır. Belə təşkilatlardan biri də beynəlxalq cinayət polisi təşkilatı İnterpoldur. Azərbaycanda İnterpolun Milli Mərkəzi Bürosu beynəlxalq cinayətkarlığa qarşı mübarizə aparmaq üçün fəaliyyət göstərir.

İlk dəfə İnterpol termini və təşkilatın simvolu 1914-cü ildə aprel ayında "Journal de Monaco" jurnalının səhifələrində çıxmışdır. Bu jurnalda Cinayət Polisinin 1914-cü ildə Monakoda keçirilən 1-ci beynəlxalq konqresindən sonra rəsmi məqalə dərc olunmuşdur. 1946-cı il iyun ayının 22-də "İnterpol" termini Parisdə yerləşən mənzil qərargahında teleqraf adresinin işarəsi kimi istifadə olunmağa başladı.

İnterpol əsas icraedici beynəlxalq təşkilatdır, hansı ki, öz nadir quruluşu, hüquqi bazası və texniki təchiz edilməsi sahəsində beynəlxalq polis əməkdaşlığını effektiv və rəşional koordinasiya etməyə, onların eyni zamanda keçirilməsinə və gizlənmiş beynəlxalq cinayətkarların axtarışını elan etməyə qadirdir [2, s. 462]. Bu beynəlxalq təşkilat beynəlxalq cinayətkarlığın aradan qaldırılması və qarşısının alınmasında bilavasitə iştirak edir. Öz qüvvələri sahəsində İnterpol istintaq aparmaq, müxtəlif ölkələrdə cinayətlərin açılması ilə məşğul ola bilmir, belə bir fəaliyyət mümkün deyildir. Lakin, o bir neçə ölkənin polis əməliyyatını koordinasiya etməyə, onların eyni zamanda müxtəlif polis xidmətlərinin əməkdaşlığında və onların gündəlik işlərində, konkret cinayətlərin açılmasında İnterpol vasitəçi rol oynayır; bu əməkdaşlıq mexanizmində İnterpol birgə polis strategiyasını və beynəlxalq cinayətkarlıq ilə mübarizə taktikasını tərtib edən vahid dünya mərkəzi kimi fəaliyyət göstərir.

İnterpolun inkişafının XXI əsrin əvvəllərində strateji planda qeyd edilmişdir ki, cinayət fəaliyyətinin bütün sahələri ümumdünya polis informasiyasının mübadiyə sistemi və müəyyən məlumatları təqdim edilmə formaları ilə əhatə olunmuşdur.

Bütün dünyada olan Milli Mərkəzi bürolar bir-biri ilə elektron poçt sisteminin köməyi ilə əlaqə yaratmaq üçün İnterpolun Baş katibliyi müasir kommunikasiyalarla təchiz edilib. 1956-cı ildə Vyana şəhərində, 1923-cü ildən fəaliyyətə başlayan Cinayət Polisi Beynəlxalq Komissiyası Baş Assambleyasının 25-ci yubiley sessiyasında təşkilatın yeni nizamnaməsi

qəbul olundu. Bu nizamnamənin 1-ci maddəsinə görə, ÇPBK-nın yeni adı özünə yer aldı, çinayət və çinayət polisinin beynəlxalq təşkilatı İnterpol adlandırıldı. Beləliklə, 1956-cı ildə beynəlxalq polisi təşkilatının İnterpol adlandırılması tarixi hadisər. Bundan başqa bu konfransda ən əlamətdar hadisə İnterpolun nizamnaməsinin hazırlaması və qəbul edilməsi oldu.

İnterpolun Baş Assambleyasının 2 oktyabr 1992-ci il tarixdə Sineqalın Dakar şəhərində keçirilən 61-ci sessiyasında müstəqil Azərbaycan Respublikası İnterpolu tam hüquqlu üzv qəbul edildi və İnterpolun Azərbaycanda Milli Mərkəzi Bürosu fəaliyyətə başladı.

İnterpolun nizamnaməsi elə həmin il 1956-cı ildə qüvvəyə mindi, onun üzvləri 190-dən artıq dövlətdir. Mənzil-qərargahı Fransanın Lion şəhərində yerləşir. Bura Avropa, Aralıq dənizi ölkələri, Şimali Amerika və yaxın şərqin regional mərkəzləri daxildir. İnterpolun digər mərkəzləri Nayrobidə (Şərqi Afrika üçün), Buenos-Ayres (Cəhəbi Afrika üçün), Abidcanda (Qərbi Afrika üçün), Tokioda (Asiya üçün) və Puerto-Rikoda (Mərkəzi Afrika və Karib hövzəsi ölkələri üçün) yerləşir. 1982-ci ildə İnterpol BMT-də beynəlxalq hökumətlərarası təşkilat statusunu aldı.

İnterpolun əsas sənədi 1956-cı ildə cinayət polisi beynəlxalq komissiyası baş assambleyası tərəfindən qəbul edilmiş nizamnamədir. Təşkilatın əsasını qoyan rəsmi müqavilənin olmaması bəzi insanların İnterpolun hökumət təşkilatının olması kimi qəbul etməyə vadar edir. Bu mühakiməyə qətnamənin bir sıra müddəalarının xülasələri ziddiyyət təşkil edir. Məsələn, 7-ci maddədə hər bir ölkənin yalnız bir səlahiyyətli hökumət idarəsi adı daşıyan nümayəndəninin olmasını nəzərdə tutur. 37-ci maddəyə görə hər bir dövlət MMB adlanan qurum təşkil etməlidir.

Nizamnamənin 13-cü maddəsinə görə hər ölkənin yalnız bir nümayəndəsinin Baş assambleyaya səs vermək səlahiyyəti vardır. Umumi qaydanın 18-ci maddəsində bu daha aydın göstərilir, çünki hər bir təmsil edən ölkənin yalnız bir səsi vardır. Beləliklə, nizamnamə və ümumi qaydaların çoxsaylı müddəələrindən aydın olur ki, əslində İnterpolun üzvləri dövlətlərdir ona görə ki, hər dövlətin məhz səlahiyyətli hökumət idarəsi Baş Assambleya nümayəndələrinin başçılarını təyin edir. Bu vəziyyət İnterpolun hökumətlərarası xarakter daşdığı aydın göstərir [3, s. 2].

İnterpolun BMT-yə qəbulu baxmayaraq ki, ən əvvəl BMT-nin İqtisadi və İctimai soveti (İİS) İnterpolu qeyri-hökumət təşkilatı kimi baxsa da, lakin 1971-ci ildə İnterpol və İİS arasında bağlanan əməkdaşlıq sazişi bu vəziyyəti qəti dəyişir. Bu vaxtdan BMT İnterpolun hökumətlərarası statusunu qəbul etmişdir. İnterpolun hökumətlərarası statusu 1995-ci ildə oktyabrın 15-də qəbul edilmiş BMT-nin Baş Assambleyasında müşahidəçi statusunu təsdiq edirdi. Bu qətnamənin ardınca 1997-ci ildə iyul ayının 8-də BMT-nin mənzil qərargahında Nyu-york şəhərində İnterpolun prezidenti və BMT-nin baş katibi arasında İnterpol və BMT-nin əməkdaşlığı sazişi imzalanmışdır. 1997-ci ildə Dehli şəhərində Baş Assambleyanın 66-cı sessiyasında qəbul edilmiş qətnaməsinin təsdiqindən sonra bu saziş qüvvəyə mindi. Hökumətlərarası statusuna görə İnterpol üzv dövlətlərin qanunlarına tabe olmur və öz fəaliyyəti və əməkdaşlarının fəaliyyəti üçün o, imtiyaz və toxunulmazlıq hüququndan istifadə edə bilər.

İnterpolun əsas məqsədi nizamnamənin 2-ci maddəsində qeyd olunub. Nizamnamədə göstərilədi kimi İnterpolun əsas funksiyası:

Tarix və onun problemləri, № 4 2012

- bütün cinayət polis orqanları (təşkilatları arasında olan mövcud dövlət qanunvericiliyi çərçivəsində) və beynəlxalq insan hüquqları bəyannaməsinin müddəalarına tam əməl etməklə daha geniş əməkdaşlığını təmin etməsi;
- beynəlxalq cinayətkarlığın qarşısının alınması və onunla mübarizə sahəsində daha çevik fəaliyyət göstərən təşkilatın yaranması, inkişaf etdirilməsi.

Xüsusi qeyd etmək lazımdır ki, İnterpolun hər cür siyasi, hərbi, dini və irqi xarakterli cinayətlərə qarışması qəti qadağandır (İnterpolun nizamnaməsi, maddə 3).

Polis orqanlarının İnterpol çərçivəsində əməkdaşlığı bu orqanların öz ölkələrindəki fəaliyyətinə və bu ölkənin qanunvericiliyinə əsaslanır. İnterpol beynəlxalq cinayətkarlıqla mübarizə aparan bütün hüquq-nühaifə orqanları ilə əməkdaşlığı öz Milli Mərkəzi Büroları vasitəsilə həyata keçirir [4, s.69-72].

Beynəlxalq cinayət polis təşkilatı İnterpolun fəaliyyət göstərən orqanları aşağıdakılardır: Baş Assambleya; İcraiyyə komitəsi; baş katiblik; Milli Mərkəzi Bürolar; Müşavirlər;

Baş Assambleya təşkilatın ali orqanı olmaqla təşkilat üzvlərinin təyin etdiyi nümayəndələrdən ibarətdir. Bu məşvərətçi, icriyyə komitəsi isə, məhdudlaşdırılmış məşvərətçi orqandır. Strategiyanın tərifinə görə, onun səlahiyyətləri normativ, seçkili nəzarət funksiyaları vasitəsi ilə həyata keçirilir. Bu funksiyalar təşkilatın nizamnaməsinin 8-ci maddəsinə görə aşağıdakılardan ibarətdir:

1. nizamnamələrdə göstərilən bütün vəzifələri yerinə yetirmək;
2. fəaliyyət prinsiplərini müəyyən etməkrə təşkilatın bu nizamnaməsinin 2-ci maddəsində göstərilən məqsədlərin yerinə-yetirilməsinə görə ümumi tədbirlər işləyib hazırlamaq;
3. Baş Katibliyin növbəti il üçün iş planını nəzərdən keçirmək;
4. tətbiiqinin zəruri saydığı digər qaydaları müəyyən etmək;
5. nizamnamədə nəzərdə tutulan funksiyaları yerinə yetirən şəxsləri seçmək;
6. təşkilatın səlahiyyətlərinə aid məsələlər üzrə qanunlar qəbul etmək və onun üzvlərinə tövsiyələr vermək;
7. digər təşkilatlara razılaşmaları nəzərdən keçirmək;

Təşkilatın üzvləri Baş Assambleyanın qərarlarını yerinə yetirmək üçün, öz səlahiyyətləri çərçivəsində və öz öhdəliklərinə uyğun olaraq bütün tədbirləri həyata keçirirlər. Nizamnamənin 10-cu maddəsində göstərilir ki, Baş Assambleyanın sessiyaları hər il keçirilir. İcraiyyə komitəsinin və ya təşkilat üzvlərinin çoxluğunun xahişi ilə fəvqaladə sessiyalar keçirilə bilər.

Baş Assambleya öz sessiyalarının gedişində konkret məsələləri öyrənmək üçün xüsusi komitələr yarada bilər, növbəti sessiyanın keçirildiyini müəyyən edir. Katiblə məsləhətləşmələr keçirildikdən sonra, dəvət edən ölkə ilə təşkilatın prezidenti arasında razılaşma əsasında növbəti sessiyanın keçirildiyi yer müəyyən olunur.

Baş Assambleyada səs hüququna yalnız hər bir ölkənin yalnız bir nümayəndəsi malikdir. Nizamnamənin 14-cü maddəsində qeyd edilir ki, qəbul edilməsi üçün nizamnaməyə əsasən iki-üç səs çoxluğu tələb edən hallar istisna olmaqla adi səs çoxluğu ilə qəbul olunur [5, s. 43-44].

Baş Assambleya üzv dövlətlətin nümayəndələrindən ibarətdir. Hər ölkənin nümayəndə heyyyəti bir və ya bir neçə nümayəndə və həmin ölkələrin səlahiyyəti hökuməti tərəfindən seçilən baş nümayəndələrdən ibarətdir. Təşkilatın üzvlərinin nümayəndə heyyyətinə polisin yaşlı vəzifəli şəxslərini və gündəlik məsələlər üzrə mütəxəssisləri daxil etmək lazımdır. Bu və

ya beynəlxalq təşkilatların üzvləri olmayan ölkənin polis orqanlarını Baş Assambleyanın sessiyasına müşahidəçi kimi dəvət etmək olar.

Baş Assambleyanın fəaliyyəti təşkilat nizamnaməsinin müxtəlif müddəaları və ümumi qaydaların ikidən otuz səkkizə kimi olan müddəalar əsasında qaydaya salınır. Bundan başqa Baş Assambleyanın 65-ci sessiyasında İngiltərədə 1997-ci ildə qüvvəyə minmiş üsullar üzrə qayda küllüyatı qəbul edilmişdir. Bu üsullar üzrə qanunlar nizamnamə və ümumi qaydalarda saxlanılan Baş Assambleya barəsində bütün şərtləri özünə daxil edir. Eyni qaydalarda yeni müddəalar göstərilir, başqaları isə izahat edilir.

Baş Assambleya hər il növbəti sessiyada görüşür. Müxtəlif üzv olan dövlətlər hər sessiyanın sonunda Baş Assambleyanı öz ərazisində görüşməyə dəvət edə bilər. Assambleya növbəti ildə keçiriləcək görüş yerini bu dövlətlərin içərisindən seçir. Dəqiq vaxt Baş Katibliklə məsləhətləşmədən sonra təşkilatın prezidenti və təşkilatçı olan ölkə ilə birgə müəyyən edilir. Sessiyadan dörd ay əvvəl üzv dövlətlər diplomatik kanallarla təşkilatçı dövlətlərdən rəsmi dəvəthamələr alırlar. Baş Assambleya İcraedici komitənin və əksəriyyət üzv olan dövlətlərin tələbi ilə müəyyən sualları müzakirə etmək üçün, növbədənəknar sessiyada görüşə bilər. Belə sessiyalar təşkilatın mənzil qərargahında keçirilir. İcraiyyə komitəsi Baş Assambleyanın sessiyasından əvvəl bəndləri təcillik və birincilik qaydalılığı ilə yerləşdirir, bütövlükdə gündəlik məsələləri tərtib edir. O, qabaqcadan gündəliyi və üzvləri tərəfindən təklif olunan əlavə bəndləri nəzərə alır. Bu gündəlik təcili sənədləri əlavə edən Baş Assambleya tərəfindən təsdiq edilir. Təşkilatın prezidenti Baş Assambleyanın sessiyasında sədrlik edir. Baş Assambleyanın katibliyi debatların yekun hesabatını protokol şəklində tərtib edən baş katib tərəfindən təmin edilir. Baş Assambleya vacib bildiyi komitələri təşkil edir və gündəliyin müxtəlif sənədləri, əlaqədar olan işi onlar arasında bölüşdürə bilər. Hər komitə Baş Assambleyanın iclasında görülmüş işlər haqqında təyin edilmiş sədr və məruzəçi tərəfindən hesabat verir.

Hər il İcraiyyə komitəsi tərəfindən qəbul edilmiş gündəliyə əsasən aşağıdakı komitələr təşkil edilir: Milli Mərkəzi Büro başçılarının görüşü; maliyyə komitəsi; narkotiklər üzrə komitə; iqtisadi və maliyyə cinayətləri üzrə komitə; kompyuterləşmə və telekommunikasiya üzrə komitə.

Əgər Baş Assambleya tərəfindən qəbul edilən qərarlar təşkilatın nizamnaməsinə və ümumi qaydalarına dəyişikliklər gətirirsə, bu zaman proyeksi öyrənmək və öz qərarını vermək üçün xüsusi komitə yaradılır. Baş Assambleya iki cür qətnamələr qəbul edir.

1. Təşkilatın fəaliyyəti ilə bağlı olan qətnamələr;
2. Beynəlxalq (qanunqoruyucu) hüquq-mühafizə fəaliyyətinin müxtəlif aspektləri ilə bağlı olan qətnamələr.

Qətnamələr nadir hallarda təşkilatın üzvlərinə vacibliyi xarakteri daşıyır (əgər onlar İnterpolun fəaliyyətinə toxunursa). Lakin onlar təşkilatın bütün orqanlarına, xüsusilə də, baş katibliyə öhdəçilik qoyurlarsa(6, s.21-23).

İnterpolun İcraiyyə komitəsi təşkilat tərəfindən seçilən məşvərətçi orqandır. Təşkilatın nizamnaməsinin 32-çi maddəsinə görə icraiyyə komitəsi;

- Baş Assambleya tərəfindən qəbul edilən qərarların yerinə yetirilməsinə nəzarət edir;
- Baş Assambleyanın gündəlik məsələlərini hazırlayır, vacib saydığı iş və layihə planını Baş Assambleya tərəfindən baxılmasına təqdim edir;
- Baş katibliyin işinə və idarəyə nəzarət edir,
- Assambleya tərəfindən tapşırılmış bütün vəzifələri yerinə yetirir.

İcraiyyə komitəsi təşkilatın nizamnaməsinə dəyişikliklərin salınmasını təklif edə bilər, baş katiblikdə saxlanılan polis məlumatlarının məhv edilməsi barədə qaydaları qəbul edir və yerində yoxlayır. İcraiyyə komitəsi Baş Assambleya tərəfindən Baş Katib vəzifəsinə seçilən namizədləri irəli sürür. Təşkilatın nizamnaməsinin 18-ci maddəsinə görə, İcraiyyə komitəsinin sədri təşkilatın prezidenti Baş Assambleya və icraiyyə komitəsinin görüşlərində sədrlik edir və müzakirələrin gedişinə istiqamət verir, təşkilatın fəaliyyəti, Baş Assambleyanın və icraiyyə komitəsinin görüşlərində sədrlik edir və müzakirələrin gedişinə istiqamət verir. Təşkilatın fəaliyyəti Baş Assambleyanın və İcraiyyə komitəsinin qaydalarına uyğunluğunu təmin edir, baş katiblə daim əlaqə saxlayır.

İcraiyyə komitəsi 13 üzvdən ibarətdir: 1) təşkilatın prezidenti; 2) 3 vitse prezidenti; 3) 9 nümayyəndə. İcraiyyə komitənin üzvləri müxtəlif ölkələrdən, prezident və üç vitse prezident isə, müxtəlif kontinentlərdən olmalıdır. Əgər prezident vəzifəsinə seçilməzdən əvvəl, o, İcraiyyə komitəsinin üzvü olmuşdursa və həmin qitə üçün heç bir boş vəzifə yoxdursa, o zaman müvəqqəti olaraq icraiyyə komitəsi 14 üzvdən ibarət ola bilər. Sonra vitse prezident elə seçilir ki, bütün qitələr prezidentlik səviyyəsində təqdim olunur. İcraiyyə komitəsinin iclasları 1994-çü ildə qəbul olunmuş iyul qaydalarına uyğun olaraq keçirilir. Bu qaydalar müzakirə zamanı əməl edilən üsulları təyin edir. Interpolun arxivinin üzərində nəzarətin aparılması fikri İnterpol və Fransa hökuməti arasında bağlanmış mənzil-qərargahın 8-ci maddəsinə xülasə edilmişdir. Bu maddə 1982-ci ilin noyabrın 3-də imzalanmış və 1984-cü il fevralın 4-də qüvvəyə minmişdir. Bu prinsiplərin yerinə yetirilmə qaydası mənzil qərargahı sazişinin hər iki tərəfi ilə İnterpolun arxivi üzərində daxili yoxlama nəzarət şurası təşkili tərəfindən yaradılmas təklifi verən və onun vəzifəsini qeyd edən məktublarda dəyişməsi zamanı təyin edilir. İnterpol bu öhdəlikləri yerinə yetirdi və beynəlxalq polis əməkdaşlığı və İnterpolun arxivi üzərində daxili yoxlama qaydasını qəbul etdi. Bu qaydalar da, Assambleya tərəfindən təsdiqləndi (1982-ci ildə Torremolinasda), indiyə kimi "beynəlxalq polis əməkdaşlığı qaydaları" adlanır. Onların əsas məqsədi polis məlumatlarının düzgün istifadə edilməməsinin qarşısını almaq, insan hüquqlarının pozulmasını aradan qaldırmaq.

Baş katiblik şuraya lazımi olan məlumat, təşkilatın mərkəzi qərargahında saxlanılan arxivlərin siyahısı ilə təmin edilmişdir. Baş katiblik şuraya kömək edərkən onun lazımı fayla girişini təmin edir və müstəqilliyini təmin edən lazımi tədbirlər görür. Baş katiblik İnterpolun daimi inzibati icra orqanı kimi çıxış edir. O, Baş Assambleya və İcraiyyə komitəsi tərəfindən qəbul edilmiş məsələlər, qətnamələr və məsləhətləşmələrin həyata keçirilməsi ilə məşğul olur, beynəlxalq cinayətkarlığa qarşı mübarizədə fəaliyyəti əlaqələndirir, cinayət və cinayətkarlar haqqında məlumatların yığılması və analizini həyata keçirir. İnterpolun üzv dövlətlərin MMB və beynəlxalq idarələrlə əlaqə saxlamaq üçün, gündəlik iş aparılır.

Baş katibliyə Baş Assambleya tərəfindən 5 il müddətinə seçilmiş baş katiblik rəhbərlik edir. İnzibati və maliyyə məsələləri üzrə Baş Assambleya və icraiyyə komitəsinə hesabat verir. Baş katibliyin heyyyəti beynəlxalq statusu olan 268 işçidən ibarətdir. Quruluşça baş katiblik İcraiyyə şöbə və dörd idarədən ibarətdir. İcraiyyə şöbəsi baş katibliyin işini təmin edir və inzibati texniki məsələlərə nəzarət edir. Bu şöbəyə katiblik və içtimaiyyətlə əlaqəli olan bölmələr daxildir. Büdcənin hazırlanması və onun yerinə yetirilməsi üzərində nəzarət maliyyə təftiş bölməsinə həvalə olunur. İcraiyyə şöbəsi, maliyyə təftiş bölməsi və Avropa katibliyi İnterpolun baş katibliyinin tabeçiliyindədir. Birinci bölmə ümumi inzibati məsələlərlə məşğul olur. İkinci bölmə polis bölməsi və Avropa katibliyindən ibarətdir.

Birinci şöbə aşağıdakı məlumatlar üzrə işləyir:

- şəxsiyyət və sahibkarlığa qarşı cinayətlər;

- təşkil olunmuş cinayətlər üzrə;
- kriminal fəaliyyət nəticəsində əldə olunmuş vəsaitlərdən yaradılmış fondlar üzrə;
- terror üzrə;

İkinci şöbə iqtisadi və maliyyə cinayətləri haqqında məlumatlarla işləyir. Üçüncü şöbə təcrübəli polis işçiləri ilə məşğul olur, bilavasitə MMB-lar üçün məlumatlar hazırlayır.

İnterpolun təşkilatı quruluşlarından biri də müşavirlərdir. Müşavirlər ayrı-ayrı elmi məsələlər üzrə məsləhətçi funksiyaları yerinə yetirirlər. Təşkilat elmi məsələlər üzrə məsləhətləşə bilər. Müşavirlər İnterpolun nəzdində yalnız məsləhətçi funksiyasını yerinə yetirir. Müşavirlərin İcraiyə komitəsi tərəfindən üç il müddətinə təyin olunması Baş Assambleyaya bu barədə məlumat çatdırıldıqda qəti sayılır [7, s. 73].

Beynəlxalq cinayət polisi təşkilatına daxil olan təşkilat strukturlarından biri də İnterpolun Milli Mərkəzi Bürosudur. İnterpolun nizamnaməsinin 31-ci maddəsində deyilir ki, təşkilat qarşısında qoyulmuş vəzifələri yerinə yetirərkən onun fəaliyyətində vicdanla iştirak etmək üçün öz ölkəsinin qanunvericiliyi çərçivəsində bütün imkanlardan istifadə edən üzvlərin daimi və fəal əməkdaşlığına əsaslanır. İnterpolun nizamnaməsinin 32-ci maddəsinə görə, beynəlxalq cinayətkarlığa qarşı mübarizədə əməkdaşlığı təmin etmək üçün, hər bir dövlət MMB adlanan orqan müəyyən edir. MMB aşağıdakı göstərilənlərlə əlaqəni həyata keçirir:

- öz dövlətinin müxtəlif müəssisələri ilə ;
- başqa dövlətlərin MMB-ları ilə;
- təşkilatın baş katibliyi ilə.

İnterpolun müxtəlif Milli Mərkəzi Bürolarının fəaliyyətinin təşkili və hüquqi statusunun xüsusiyyətləri bir çox faktlardan asılıdır. Milli qanunvericilikdən, milli territorial bölmədən, beynəlxalq saziş və konvensiyalarda iştirakdan, polis orqanlarının maliyyə və kadr imkanlarından və sair [8, s.44].

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, Azərbaycan Respublikasında İnterpolun Milli Mərkəzi Bürosu 1992-ci ildən cinayət polisi təşkilatı olan İnterpolun üzvlüyünə qəbul olunmuş və Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 9 fevral 1993-cü il tarixli 72 nömrəli qərarı ilə yaradılmış və həmin dövrdən fəaliyyət göstərir. Azərbaycan Respublikasının İnterpolun Milli Mərkəzi Bürosu Respublikanın Hüquq-mühafizə orqanları arasında nizamnamənin 3-cü maddəsində göstəriləni kimi, siyasi, hərbi, dini və irqi xarakterli cinayətlərə qarışmamaq şərti ilə ümumi cinayətkarlıq və beynəlxalq axtarış tədbirlərinin həlli istiqamətində beynəlxalq əməkdaşlığı təmin edən qurumdur. MMB öz fəaliyyətində Azərbaycan Respublikasının qanunlarını, digər hüquqi normativ aktları, ölkəmizin tərəfdar olduğu beynəlxalq sazişləri, İnterpolun nizamnaməsini və digər normativ sənədləri, İnterpolun Azərbaycan MMB-su haqqında əsasnaməsini rəhbər tutur.

Milli Mərkəzi Büronun əsas fəaliyyət konsepsiyası beynəlxalq axtarışın praktik olaraq təşkil edilməsindən, istintaq orqanlarının ayrı-ayrı tapşırıqlarını yerinə yetirməkdən, oğurlanmış qiymətli əşyaların (mədəni sərvətlərin, avtonəqliyyat vasitələrinin və s.) axtarışının, hüquq quruculuğu sahəsində informasiya mübadiləsinin təşkil edilməsindən ibarətdir.

İnterpolun Azərbaycanda Milli Mərkəzi Bürosunun əsas funksiyası Respublikamızın və İnterpolun üzvü olan ölkələrin hüquq orqanları arasında ümumi cinayətkarlıqla mübarizədə əlaqələndirici mərkəz olmaqla beynəlxalq polis əməkdaşlığı prosesində səxslər, faktlar və sənədlər barədə əldə edilmiş məlumatlar əsasında məlumat bazası yaradılır;

- İnterpol çərçivəsində beynəlxalq cinayətkarlıqla mübarizədə, beynəlxalq əməkdaşlığın tələb və şərtləri ilə Respublika hüquq mühafizə orqanlarını məlumatlandırır;
- İnterpolun baş katibliyindən, təşkilatın üzvü olan ölkələrin Milli Mərkəzi Bürolarından cinayətkarlıqla mübarizə məsələləri üzrə zəruri qanunverici və normativ aktları, bu sahədə beynəlxalq əməkdaşlığı tənzimləyən beynəlxalq hüquqi (o cümlədən polisın fəaliyyəti barədə) sənədləri tələb edir, bu cür məlumatların kitabxanasını yaradır.
- cinayətkarlıqla mübarizə sahəsində beynəlxalq əməkdaşlığın problemləri üzrə xülasələr, məruzələr hazırlayır.

Azərbaycanda İnterpolun Milli Mərkəzi Bürosu beynəlxalq cinayətkarlığa qarşı uğurla mübarizə aparır. Azərbaycanda İnterpolun Milli Mərkəzi Bürosunun əməkdaşları beynəlxalq standartlara uyğun biliklərə yiyələnməsi daim diqqət mərkəzində saxlanılır. Milli Mərkəzi Bürosunun əməkdaşları təcrübə toplamaq, nəzəri dərslər keçirmək üçün il ərində 3-4 dəfə intensiv şəkildə ayrı-ayrı ölkələrə, əsasən Fransaya, ezam olunurlar [9, s. 4].

Hörmətli Daxili İşlər Naziri Ramil Usubov kollegiya iclasında demişdir: “Ümummili Liderimiz Heydər Əliyevin siyasi kursunun uğurla davam etdirən Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında ölkədə aparılan hüquqi, iqtisadi, siyasi və sosial islahatlar iqtisadiyyatın inkişafına, əhalinin rifah halının yaxşılaşdırılmasına, asayışın və təhlükəsizliyin etibarlı qorunmasına geniş imkanlar yaratmış və bu öz müsbət təsirini hüquq mühafizə siyasətinin uğurla həyata keçirilməsində, eyni zamanda hüquq mühafizə siyasətinin uğurla həyata keçirilməsində və daxili işlər orqanlarının fəaliyyətində göstərmişdir.”

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan qəzeti 22 avqust 2006-cı il.
2. Большая советская энциклопедия, том 26
3. İnterpol, www.refarat.ru
4. Hüquqi dövlət və qanun, № 6, 2000
5. Əliyev Ə. Müasir beynəlxalq hüquqda insan hüquqları, əhali və miqrasiya problemləri, “Bakı Universitet”, 2007
6. Родионов К. С. Интерпол вчера, сегодня, завтра. Москва. “Международные отношения”, 1990
7. Овчинский В. С. Интерпол в вопросах и ответах. Москва. Инфра-М, 2001
8. Bresler.F Interpol.London .Sinclair Stevenson, 1992
9. Azərbaycanda Interpolun Milli Mərkəzi Bürosunun cari arxivindən, 2005

ТОХИД МАМЕДОВ
Старший преподаватель
АИУ Сумгаитского филиала
Диссертант Института Истории НАН
Азербайджанской Республики
E-mail: tohid.mamedov@mail.ru

**Международная полицейская организация Интерпол и
 деятельность Азербайджанской Республики в системе Интерпол**

Интерпол является основной международной исполнительной организацией. Он способен координировать полицейское сотрудничество нескольких стран в целях предупреждения международной преступности и розыске международных преступников.

НЦБ Интерпола в Азербайджане является координирующим центром деятельности Республики и правоохранительных органов стран – членов Интерпола в борьбе с международной преступностью.

TOHID MAMMADOV
The heard teacher of Sumqayıt branch
of the Azerbaijan Institute of Teachers
Candidate of degree
Institute of History ANAS
E-mail: tohid.mamedov@mail.ru

**The international police organization Interpol and
 activities of the Azerbaijan Republic in the Interpol**

Interpol is the primary international organization executive. He is able to coordinate the cooperation of the police in several countries for the prevention of international crime and wanted international criminals.

Central Bureau of Interpol in Azerbaijan is the focal point of activity and law enforcement authorities of the countries - members of Interpol in the fight against international crime.

Rəyçilər: t.ü.f.d. Ş.Məmmədov, t.e.d. İ.Məmmədov.

Azərbaycan Müəllimlər İnstitutu Sumqayıt filialı "İctimai fənlər" kafedrasının 02 oktyabr 2012-ci il tarixli iclasının qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür. (protokol N 02)